

Piotr Gałdyn *OSPPE*

## W PRZEDEDNIU REFORMY KOŚCIELNEGO PRAWA PROCESOWEGO

### 1. Wprowadzenie

W nowatorskiej i bardzo odważnej reformie procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa, przeprowadzonej przez papieża Franciszka w 2015 roku<sup>1</sup>, Kościół z jednej strony jawi się jako instytucja strzegąca praw wszystkich swoich wiernych, a co za tym idzie, szeroko rozumianego dobra wspólnego całej sfery eklezjalnej. Z drugiej strony, Kościół dba, mając na uwadze zbawienia każdego z wiernych, o urzeczywistnianie i prawidłowe wypełnianie dobrze wszystkim znanej zasady *salus animarum suprema lex*<sup>2</sup>.

Co więcej, *Mitis Iudex*, przedstawiając racje sprzyjające tak oczekiwanej reformie, wskazuje na między innymi, trzy podstawowe impulsy reformatorskie: 1) troska o zbawienie dusz; 2) piętrzące się trudności w uregulowaniu sprawy małżeńskich przed trybunałami kościelnymi; 3) prośby ojców synodalnych o skrócenie i ułatwienie dostępu do działań i procedur sądowych<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Por. FRANCISZEK, List apostolski w formie «*Motu proprio*» *Mitis Iudex Dominus Iesus* reformujący kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczące spraw o orzeczenie nieważności małżeństwa, 15 sierpnia 2015 r. (dalej: *MIDI*).

<sup>2</sup> Reyes Vizcaino wyjaśnia, że ta zasada wyznacza cel podstawowy i nadrzędny prawa kanonicznego. Owo *principium* jest tym, co znacząco odróżnia proces kanoniczny od cywilnego oraz ochronę praw w Kościele i państwie: por. P.M. REYES VIZCAÍNO, *La tutela jurídica en el ordenamiento canónico*, „Cuadernos Doctorales” 11 (1993), 356-358.

<sup>3</sup> Por. *MIDI*, Preambula; por. R. RODRÍGUEZ-OCAÑA, *Nueva regulación de los procesos de nulidad matrimonial*, „Scripta Theologica” 48 (2016), 299.

## 2. *Actio pastoralis i opus iustitiae*

Niektórzy autorzy, tacy jak Carlos M. Morán Bustos, Carmen Peña García czy Manuel Jesús Arroba Conde, uważają, że początek reformy procesu małżeńskiego tkwi w adhortacji apostolskiej papieża Franciszka *Evangelii Gaudium*. I chociaż w dokumencie tym nie ma wzmianki o reformie prawa procesowego, autorzy ci zauważają, że w nauczaniu o rodzinie i w problematyce tzw. nowej ewangelizacji, pojawia się załączek możliwych modyfikacji kościelnego prawa procesowego<sup>4</sup>.

Papież wyraźnie wskazuje, że wszystkie podstawowe struktury Kościoła, otwarte na cel, jakim jest *salus animarum*, wymagają odnowienia i przekształcenia. Reforma procesowa – według Franciszka - jest możliwa tylko poprzez przemianę, która musi się dokonać przede wszystkim w sferze szeroko pojętego duszpasterstwa. *Actio pastoralis* rozumiane jako wszelaka działalność związana ze zbawczą misją Chrystusa, wymaga odpowiedniej rewizji. Co więcej, ta działalność duszpasterska podejmowana dla zbawienia dusz prowadzi do celu pośredniego zwanego *opus iustitiae*<sup>5</sup>. Oznacza to, że istnieje ścisły związek między *actio pastoralis Ecclesiae* a *opus iustitiae*, tzn. między pracą ewangelizacyjno-duszpasterską a wymiarem sprawiedliwości<sup>6</sup>. Dlatego każda czynność prawna, czy to procesowa

---

<sup>4</sup> Zob. FRANCISZEK, Exh. Ap. *Evangelii Gaudium*, 24-XI-2013, n. 27: AAS 105 (2013), 1019-1137 (dalej: EG).

<sup>5</sup> «Por lo tanto, quiero exhortaros a un mayor y apasionado compromiso en vuestro ministerio, como garantía de unidad de la jurisprudencia en la Iglesia. ¡Cuánto trabajo pastoral por el bien de tantas parejas y de tantos hijos, a menudo víctimas de estas situaciones! También aquí se necesita una *conversión pastoral* de las estructuras eclesiales (cf. *ibidem*, n. 27), para ofrecer el *opus iustitiae* a cuantos se dirigen a la Iglesia para aclarar su propia situación matrimonial.»: FRANCISZEK, *Przemówienie do Roty Rzymskiej*, 23-I-2015, w: <https://bit.ly/2OxCXyz>.

<sup>6</sup> Doktryna ta zawarta jest już w nauczania Pawła VI, który w przemówieniu do Roty Rzymskiej mówił: «È attraverso l'*aequitas canonica* che si afferma il carattere pastorale del vostro ufficio giudiziario, carattere anche recentemente riaffermato in maniera autorevole. Invero questo ministero della Chiesa è, nel pieno senso della parola, pastorale; è un ministero del sacerdozio cristiano; ha le sue radici nella missione che il Signore affidò al "Primo Pietro", il quale nei suoi successori continua a governare, a insegnare e a giudicare; fa parte integrante del mandato apostolico e ne sono partecipi tutti coloro, sacerdoti e laici, che sono chiamati ad esercitare la giustizia in nome nostro e in nome dei nostri fratelli nell'episcopato. Questo potere fu esercitato dagli Apostoli, e i loro successori hanno continuato tale missione. (...) Questo ministero del giudice ecclesiastico è pastorale perché viene in aiuto ai membri del Popolo di Dio, che si trovano in difficoltà. Il giudice

wa, czy administracyjna, jest równocześnie działaniem duszpasterskim, ponieważ ma na celu zagwarantowanie i ochronę *salus animarum*. Działanie trybunałów kościelnych i ich pracowników ma ze swej natury charakter duszpasterski, gdyż dotyczy praw i obowiązków wiernych podległych pasterskiej pieczy Kościoła.

Według Peña García, ten duszpasterski charakter kanonicznego procesu małżeńskiego, i w ogóle działań prawnych, jest jednym z podstawowych kryteriów, które inspirują i prowadzą do reformy przeprowadzonej przez papieża Franciszka<sup>7</sup>. W 2014 r. w przemówieniu do Roty Rzymskiej, Biskup Rzymu wyjaśnił, że nie ma sprzeczności między kościelną rzeczywistością prawną a rzeczywistością duszpasterską. Wręcz przeciwnie, uzupełniają się wzajemnie w służbie „prawdzie sprawiedliwości” i dobru wszystkich wiernych całej wspólnoty chrześcijańskiej<sup>8</sup>. Tak więc, cała działalność kościelnego wymiaru sprawiedliwości jest ukierunkowana na pomoc ludowi Bożemu w wypełnianiu *communio fidelium*, przez co staje się prawdziwą „diakonią”<sup>9</sup>.

### 3. Przygotowanie do reformy

Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa, tak jak wszystkie inne procesy sądowe, należy również traktować jako rzeczywistość, poprzez którą poszukuje się i wymierza sprawiedliwość. Warto pamiętać, że wszystkie procesy sądowe, zarówno cywilne jak i kościelne, mają na celu znalezienie prawdy obiektywnej dotyczącej konkretnej rzeczywistości przedstawionej na wokandzie sądowej. Takie działanie ma miejsce w sytuacjach niepewnych i wymagających odpowiedniego zareagowania wymiaru sprawiedliwości na wyrządzone krzywdy i dziejącą się niesprawiedliwość.

---

è per essi il buon Pastore che consola chi è stato colpito, guida chi ha errato, riconosce i diritti di chi è stato leso, calunniato o ingiustamente umiliato. L'autorità giudiziaria è così un'autorità di servizio, un servizio che consiste nell'esercizio del potere affidato da Cristo alla sua Chiesa per il bene delle anime»: PAWEŁ VI, *Przemówienie do Roty Rzymskiej*, 8-II-1973: AAS 65 (1973), 95-103.

<sup>7</sup> Zob. C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos canónicos de nulidad matrimonial: de las propuestas presinodales al motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus y retos pendientes tras la reforma*, „Ius Canonicum” 56 (2016), 50.

<sup>8</sup> Zob. FRANCISZEK, *Przemówienia do Roty Rzymskiej*, 24-I-2014, w: <https://bit.ly/2yqwulO>.

<sup>9</sup> *Ibidem*.

*Actio iudicialis* ma zawsze prowadzić do sprawiedliwego rozwiązania sprawy. Może się niestety zdarzyć, że działanie wymiaru sprawiedliwości zostanie całkowicie poddane realizacji własnych interesów. Taka indywidualizacja działań sądowych jest naganna i pozbawiona jakichkolwiek rozsądnych podstaw i na pewno nie ma na celu właściwego i prawdziwego rozwiązania sprawy. Zamiast tego stwarza „społeczne i kościelne sytuacje nieufności i podejrzliwości, w których wierni będą narażeni na pokusę jedynie walki o własne interesy, a nie wspólnego wysiłku, by żyć zgodnie z prawem i sprawiedliwością”<sup>10</sup>.

W ten sposób proces małżeński ma również wymiar społeczny. Za każdą decyzją prawną (orzeczeniem sądowym) stoją wierni, którzy pragną w sposób właściwy uregulować swoje życie małżeńskie i religijne. Rzeczywistość procesowa oprócz uregulowania stosunków prawnych między małżonkami, reorganizuje życie całej wspólnoty wiernych. Decyzje podjęte przez trybunał kościelny mają wpływ nie tylko na strony postępowania sądowego, ale także na wszystkie osoby z nimi związane. Konsekwencje wyroku sądowego dotyczą również najbliższych, bowiem powodują zerwanie prawnych więzi małżeńskich i rodzinnych. Ostateczne postanowienie sądu pociąga za sobą szereg „działań”, które obejmują wszystkie aspekty życia ludzkiego i wpływają na dobro publiczne<sup>11</sup>.

Dlatego papież Franciszek podkreśla potrzebę tzw. „nawrócenia duszpasterskiego”<sup>12</sup> i strukturalnego” całego wymiaru sprawiedliwości, po-

---

<sup>10</sup> JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do Roty Rzymskiej*, I-28-1994: AAS 86 (1994), 947-952.

<sup>11</sup> P.M. REYES VIZCAÍNO, *El proceso canónico como búsqueda de la verdad*, w: <https://bit.ly/2MIkYov>.

<sup>12</sup> «Marzę o wyborze misyjnym, zdolnym przemienić wszystko, aby zwyczaj, styl, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy. Reformę struktur, wymagającą odnowy duszpasterskiej, można zrozumieć jedynie w tym sensie: należy sprawić, by stały się one wszystkie bardziej misyjne, by duszpasterstwo zwyczajne we wszystkich swych formach rozszerzało swój zasięg i było bardziej otwarte, by doprowadziło zaangażowanych w nie ludzi do przyjęcia stałej postawy «wyjścia» i w ten sposób sprzyjało udzieleniu pozytywnej odpowiedzi ze strony tych wszystkich, którym Jezus ofiaruje swoją przyjaźń. Jak mówił Jan Paweł II do biskupów Oceanii: «wszelka odnowa Kościoła musi mieć misję jako swój cel, by nie popaść w pewnego rodzaju kościelne zamknięcie się w sobie»: *EG*, 27; «la indudable dimensión pastoral de esta preocupación por la agilización de los procesos de nulidad: obviamente, todo lo que contribuya a que los tribunales eclesiales puedan (...) dar una más ágil y rápida respuesta a las demandas de los fieles sobre su propio estado de vida, en concreto, sobre la validez o nulidad de su matrimonio precedente, constituye una muy positiva y eficaz

nieważ każdy kryzys czy niepowodzenie małżeńskie wymaga indywidualnej i dogłębnej refleksji oraz odnowy. Przemiana musi więc dotyczyć całej kościelnej działalności sądowniczej zarówno w aspekcie prawnym, jak i duszpasterskim; dlatego postępowanie procesowe w sprawie o stwierdzenie nieważności małżeństwa może mieć charakter i skutek uzdrawiający<sup>13</sup>.

„Proces synodalny pozwolił podjąć refleksję nad sytuacją rodzin w dzisiejszym świecie, poszerzyć nasze spojrzenie i ożywić naszą świadomość znaczenia małżeństwa i rodziny. Jednocześnie złożoność omawianych tematów ukazała nam potrzebę dalszego, otwartego pogłębienia niektórych zagadnień doktrynalnych, moralnych, duchowych i duszpasterskich. Refleksja pasterzy i teologów, jeśli jest wierna Kościołowi, związana z rzeczywistością i twórcza, pomoże nam osiągnąć większą jasność. Dyskusje, jakie mają miejsce w środkach przekazu lub w publikacjach, czy też pomiędzy ludźmi Kościoła, przebiegają od niepohamowanej chęci zmiany wszystkiego, pozbawionej wystarczającej refleksji i ugruntowania, do postawy usiłowania rozstrzygnięcia wszystkiego za pomocą ogólnych norm lub wyciągania daleko idących wniosków z niektórych refleksji teologicznych.”<sup>14</sup>

Zgodnie z tzw. „hermeneutyką synodalną”<sup>15</sup>, należy podkreślić, że w całej kanonicznej rzeczywistości procesowej w pełni rozwinięta jest także działalność duszpasterska i ewangelizacyjna Kościoła. Z tego powodu reforma proceduralna Papieża Franciszka, nie tylko wpływa na kwestie

---

contribución a solucionar situaciones dolorosas y preocupantes de los fieles, desde el punto de vista pastoral»: C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos...*, cit., 44.

O misyjnym fundamencie procesu: M.J. ARROBA CONDE, *Le proposte de snellimento dei processi matrimoniali nel recente Sinodo*, w: L. SABBARESE (a cura di), *Sistema matrimoniale canonico in synodo*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2015, 61-62.

<sup>13</sup> «Ta uzdrawiająca perspektywa wypływa z uznania prawdy o małżeństwie właściwej dla procesów o stwierdzenie nieważności, ale która wymaga również pojednania z własną, często bolesną przeszłością, z drugim małżonkiem i ze sobą»: C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos...*, cit., 57.

<sup>14</sup> FRANCISZEK, Exh. Ap. *Amoris laetitia*, 19-III-2016, 2: AAS 58 (2016), 311-446 (dalej: *Amoris laetitia*).

<sup>15</sup> Zob. M. GIDI, *Una justicia en salida. Novedades procesales del M.P. Mitis iudex dominus Iesus (sic.)*, „Teología y vida” 57/4 (2016), 458; w sposób całościowy o tzw. hermeneutyce synodalnej reformy procesowej pisze Arroba Conde: M.J. ARROBA CONDE, *La experiencia sinodal y la reciente reforma procesal en el motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, „Anuario de Derecho Canónico” 5 (2016), 167.

uproszczenia i usprawnienia postępowania sądowego, ale co ważniejsze, dokonuje analizy kryteriów i działań wymiaru sprawiedliwości<sup>16</sup>, poprzez istnienie - według Pio V. Pinto - wspierających ją zasad teologicznych i eklezjologicznych<sup>17</sup>. Obecność rzeczywistości pozaprawnych może jednak budzić wątpliwości co do sensu i skuteczności reformy. „Napięcie teologiczne”, które się pojawia, odnotowane również przez Dziekana Roty Rzymskiej, jest szybko wyjaśniane przez tzw. nową „papieską dogmatykę”<sup>18</sup>, która w centrum wszelkich działań stawia ubogich i posługę duszpasterską realizowaną w pełnej komunii z *corpus episcopalis Ecclesiae*<sup>19</sup>. Z tego powodu niezbędna jest rewizja obowiązujących przepisów w celu usprawnienia procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Nie da się zaprzeczyć, że jednym z podstawowych elementów, które wpisują się w zmiany, jest nieustanna ochrona praw wszystkich wiernych. W ślad za eklezjologią Soboru Watykańskiego II i jej późniejszym rozwojem, VI i VII zasada reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego ustanawiają:

„Ze względu na fundamentalną równość wszystkich wiernych oraz różnorodność funkcji i stanowisk, które leżą w tym samym hierarchicznym porządku Kościoła, wypada, aby prawa osób były odpowiednio zdefiniowane i chronione. To sprawi, że akty władzy będą jaśniej widoczne jako służba, da mocniejsze podstawy do korzystania z władzy i wyeliminuje nadużycia”<sup>20</sup>;

I dalej,

„Aby to wszystko urzeczywistniło się w praktyce, należy dołożyć szczególnych starań w celu ustanowienia procedury mającej na celu ochronę praw podmiotowych; dlatego odnawiając prawo należy zwrócić uwagę na to, czego dotychczas w tym zakresie brakowało, a mianowicie na rekursy administracyjne i właściwe administrowanie sprawiedliwością (...)”<sup>21</sup>.

---

<sup>16</sup> M. GIDI, *Una justicia...*, cit., 464-465.

<sup>17</sup> P.V. PINTO, *Los obispos pastores y jueces en el centro de la reforma*, „L’Osservatore Romano”, 11-IX-2015, 8.

<sup>18</sup> *Ibidem*.

<sup>19</sup> *Ibidem*.

<sup>20</sup> INSTITUTO MARTÍN DE AZPILCUETA (ed.), *Código de Derecho Canónico*. Edición bilingüe y anotada, 7<sup>a</sup> ed., Prefacio, EUNSA, Pamplona 2007, 67.

<sup>21</sup> *Ibidem*, 67.

Usilna chęć reformy jest również spowodowana nieprawidłowym funkcjonowaniem niektórych sądów kościelnych. Należy z przykrością zauważyć, że często obserwuje się duże opóźnienia w czynnościach procesowych, brak środków materialnych lub technologicznych w pracy trybunału czy też samych sędziów, niewystarczająca liczba pracowników sądów, niedbałość czy ewidentny brak zaangażowania się w sprawy przedstawione do rozpatrzenia<sup>22</sup>. Okoliczności te mogą spowodować poważne anomalie w poprawnym działaniu wymiaru sprawiedliwości, a co za tym idzie w zabezpieczeniu i ochronie praw wszystkich wiernych.

Potrzeba i niedaleka perspektywa reformy kościelnego prawa procesowego<sup>23</sup> wyraźnie wskazały na kierunek fundamentalnych zmian w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa; pośród nich główne propozycje reformatorskie oscylowały wokół takich tematów jak: wyeliminowanie obowiązku tzw. *duplex conformis*<sup>24</sup>; ustanowienie procedury administracyjnej w przypadku oczywistych przyczyn nieważności, za które odpowiedzialny będzie biskup diecezjalny<sup>25</sup>; wprowadzenie instytucji procesu sumarycznego (bardziej skróconego)<sup>26</sup>; podkreślenie znaczenia i wagi wiary

---

<sup>22</sup> Por. C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos...*, cit., 46. «The quality of the administration of justice is also very different from region to region, and sometimes even from tribunal to tribunal. There remain a number of tribunal of low quality, which, due to poor understanding and a lack of improvement in their praxis, continue with a rather superficial jurisprudence. Such tribunals seem to consider the process for the declaration of nullity of a marriage an easy way to give a new chance to those in broken marriages, as if the mere fact of a broken marriage were evidence of its invalidity»: F. DANEELS, *A First Approach to the Reform of the Process for the Declaration of Nullity of Marriage*, w: K. MARTENS (ed.), *Justice and Mercy Have Met*, The Catholic University of America Press, Washington 2017, 7.

<sup>23</sup> J. Llobell przedstawia krótki historyczny przegląd wysiłków reformatorskich w zakresie kanonicznego prawa małżeńskiego i stwierdzenia nieważności małżeństwa: zob. J. LLOBELL, *Los procesos matrimoniales en la Iglesia*, Rialp, Madrid 2014, 118-128.

<sup>24</sup> Zob. M. DEL POZZO, *Statistiche delle cause di nullità matrimoniale 2001-2005: "vecchi" dati e "nuove" tendenze*, w: H. FRANCESCHI-M.A. ORTIZ (a cura di), *Verità del consenso e capacità di donazione*, EDUSC, Roma 2009, 451-479; G. ERLEBACH, *Problemi di applicazione della conformità sostanziale delle sentenze*, w: H. FRANCESCHI-M.A. ORTIZ (a cura di), *Verità del consenso...*, cit., 481-510; P. MONETA, *Il riesame obbligatorio delle sentenze di nullità di matrimonio: un regola da abolire*, „Il Diritto Ecclesiastico” 111 (2000), 1068-1083.

<sup>25</sup> Zob. M.J. ARROBA CONDE, *La procedura extragiudiziale per la dichiarazione di nullità del matrimonio*, w: GRUPPO ITALIANO DI DOCENTI DI DIRITTO CANONICO (ed.), *Il diritto nell' mistero della Chiesa*, IV, LUP, Città del Vaticano 2014, 171-185.

<sup>26</sup> Zob. F. DANEELS, *Osservazioni sull' processo per la dichiarazione di nullità del matrimonio*, Quaderni di Diritto Ecclesiale 14 (2001) 77-88; C. PEÑA GARCÍA, *Derecho*

małżonków dla ważności związku małżeńskiego<sup>27</sup>. Spróbujemy pokrótce przeanalizować niektóre z tych propozycji.

#### 4. Pierwszy wyrok stwierdzający nieważność podlega wykonaniu

W *Preambule MIDI* czytamy:

„Wydawało się stosowne przede wszystkim, aby dla dopuszczenia stron do nowego kanonicznego małżeństwa nie były już wymagane dwa zgodne wyroki stwierdzające nieważność małżeństwa, ale wystarczała moralna pewność osiągnięta przez pierwszego sędziego zgodnie z przepisami prawa”.

Od początku prac synodalnych Ojcowie obecni na spotkaniach, zastanawiali się nad możliwością uproszczenia procedur kanonicznych związanych ze stwierdzeniem nieważności małżeństwa. Jedną z nich byłaby, jak sugerowano, możliwość zniesienia wymogu *duplex conformis*<sup>28</sup>, czyli

---

*a una iusticia eclesial rápida: sugerencias de iure condendo para agilizar los procesos canónicos de nulidad matrimonial*, „Revista Española de Derecho Canónico” 68 (2010), 741-771.

<sup>27</sup> Zob. BENEDYKT XVI, *Przemówienia do Roty Rzymskiej*, 26-I-2013, n. 3: AAS 105 (2013), 168-172.

<sup>28</sup> Wymaganie dwóch zgodnych wyroków stwierdzających nieważność małżeństwa zostało wprowadzone w Konst. Apost. *Dei miseratione* papieża Benedykta XIV w 1741. Andriano wyjaśnia: «La nova norma consente infatti di regolarizzare più celermente la propria posizione davanti alla Chiesa, senza estenuanti attese, normalmente di anni, imposte da una procedura arcaica e dispendiosa, ma oggi soprattutto ingiustificata e difficilmente comprensibile per i fedeli»: V. ANDRIANO, *La normativa canonica sul matrimonio e la riforma del processo di nullità*, LEV, Città del Vaticano 2016, 183.

<sup>o</sup> rozwoju historycznym i doktrynalnym instytucji *duplex conformis* zob.: J. LLOBELL, *La necessità della doppia sentenza conforme e l'appello automatico ex can. 1682, costituiscono un gravame? Sul diritto di appello presso la Rota Romana*, „Ius Ecclesiae” 5 (1993), 602-609; A. MCGRATH, *Conformity of sentence in marriage nullity case*, „Studia Canonica” 27 (1993), 5-22; J. LLOBELL, *Los procesos...*, cit., 270-287; C.M. MORÁN BUSTOS, *Retos de la reforma procesal de la nulidad del matrimonio*, „Ius Canonicum” 56 (2016), 9-40; A. RECCHIA, *I mezzi di impugnazione: alcune considerazioni*, w: E.B.O. OKONKWO, A. RECCHIA (a cura di), *Tra rinnovamento e continuità. Le riforme introdotte dal motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Urbaniana University Press, Roma 2016, 105-113; J. LLOBELL, *Questioni circa l'appello e il giudicato nel nuovo processo matrimoniale. (Con brevi considerazioni sul "Tavolo di lavoro" per l'Italia)*, „Ephemerides Iuris

wymogów zaistnienia dwóch zgodnych wyroków stwierdzających nieważność małżeństwa.

López Zubillaga, rozważa tę instytucję procesową posługując się pojęciem stanu rzeczy osądzonej<sup>29</sup>, pomimo tego że sprawy dotyczące tzw. *status personae*, w tym także sprawy małżeńskie, nigdy nie przechodzą w stan rzeczy osądzonej (gdy zapadają dwa zgodne wyroki powodują sytuację tzw. „*lis finita*”<sup>30</sup>).

Autor wyjaśnia, że większość świeckich systemów procesowych na świecie podlega zasadzie podwójnego stopnia jurysdykcji. Stosowanie tej zasady, wywodzącej się z rzymskiego systemu procesowego, pozwalało na sprawniejszy przebieg postępowania przed właściwym sądem. Z drugiej strony miała ona na celu wprowadzenie większej pewności i gwarancji decyzji organów sądowych oraz pozwalała na przedstawienie sprawy sędziemu wyższej instancji<sup>31</sup>. Podwójny stopień jurysdykcji pozwala na interwencję i działanie każdej ze stron w procesie według ich uznania. Jeśli jedna ze stron czuje się pokrzywdzona decyzją sędziego, może odwołać się do sądu wyższej instancji. Z drugiej strony instytucja *duplex conformis* narzuca obligatoryjną obecność i interwencję „drugiego sądu”, na ogół wyższego, w celu potwierdzenia orzeczenia pierwszego (niższego) sądu<sup>32</sup>.

W kodyfikacji pio-benedyktynskiej zasada podwójnego stopnia jurysdykcji nie jest zachowana, ale zachowuje się zasadę dwóch zgodnych wyroków w celu zmniejszenia ewentualnych niesprawiedliwości i powtórzeń procesowych.

---

Canonicis” 56 (2016), 423-429; C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos...*, cit., 41-64; R. RODRÍGUEZ CHACÓN, *La ejecutividad de las sentencias afirmativas de nulidad de matrimonio no apeladas*, w: A. BETTETINI (direc.), *La reforma del proceso matrimonial canónico*, Aranzadi, Cizur Menor (Navarra) 2017, 403-413; P.O. AKPOGHIRAN, *Mitis Iudex text and commentary*, Transfiguracion Press, New Orleans 2017, 460-464.

<sup>29</sup> Zob. cann. 1902, 1903 CIC’17 i can. 1641 CIC’83.

<sup>30</sup> Zob. J.L. LÓPEZ ZUBILLAGA, *La doble decisión conforme en la doctrina procesal del Código de 1917*, „Revista Española de Derecho Canónico” 59 (2002), 135 (dalej: REDC).

<sup>31</sup> Zob. *ibid.*, 136.

<sup>32</sup> Zob. *ibid.*, 137.

<b>DE APPELLATIONIBUS</b>	
Can. 1986 CIC 1917	Can. 1987 CIC 1917
<p><i>A prima sententia, quae matrimonii nullitatem declaraverit, vinculi defensor, intra legitimum tempus, ad superius tribunal provocare debet; et si negligat officium suum implere, compellatur auctoritate iudicis.</i></p>	<p><i>Post secundam sententiam, quae matrimonii nullitatem confirmaverit, si defensor vinculi in grad appellacionis pro sua conscientia non crediderit esse appellandum, ius coniugibus est, decem diebus a sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi.</i></p>

Blat, dokonując analizy instytucji apelacji w CIC 1917, odwołuje się do nauczania Benedykta XIV oraz do dobrze znanej konstytucji apostołskiej *Dei Miseratione* z 1741 r., i stwierdza:

„Instructo autem in hunc modum iudicio, si secunda sententia alteri conformis fuerit, hoc est, si in secunda aequae ac in prima nullum ac irritum matrimonium iudicatum fuerit, et ab ea pars vel defensor pro sua conscientia non crediderit appellandum, vel appellacionem interpositam prosequendam minime censuerit, in potestate et arbitrio coniugum sit novas nuptias contrahere...”<sup>33</sup>.

W powiązaniu z art. 212 § 2<sup>34</sup> *Provida Mater* zostaje ustanowione obowiązkowe odwołanie (apelacja) obrońcy węzła małżeńskiego w przypadku orzeczenia nieważności małżeństwa; tak samo kan. 1987 i art. 220 *PrM* wykazują obowiązek drugiego zgodnego wyroku w przypadku stwier-

<sup>33</sup> A. BLAT, *Commentarium textus Codicis Iuris Canonici*, Scuola Tipografica Pio X, Romae 1927, 321; «Posteaquam vero appellacionis beneficio ad alterum iudicem causa in secunda instantia delata fuerit, omnia et singula quaecumque coram iudice in prima instantia servanda praefinita fuerunt, etiam coram altero in secunda exacte ac diligenter custodiantur»: *Ibidem.*; Zob. Benedykt XIV, Konst. Ap. *Dei miseratione*, 3-XI-1741, nn. 10 y 11, w: P. Gaspari (a cura di), *Codicis Iuris Canonici Fontes*, I, n. 318, Typis Polyglottis Vaticanis, Romae 1923-1939, 695-701 (dalej: *CIC Fontes*).

<sup>34</sup> «Defensor autem vinculi a prima sententia, matrimonii nullitatem declarante, ad superius tribunal provocare tenetur intra legitimum tempus; quod si facere negligat, auctoritate praesidis compellendus est (cfr. can. 1986)»: SACRA CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Provida Mater*, 15-VIII-1936, art. 212 §2: AAS 28 (1936), 335 (dalej: *PrM*).

dzenia nieważności orzeczonej przez sąd niższej instancji. López Zubillaga przypomina, że przepisy te miały przede wszystkim na celu ochronę dobra publicznego. Dlatego sąd wyższej instancji podejmuje decyzję o potwierdzeniu lub odrzuceniu pierwszej decyzji wydanej przez sąd niższego stopnia; ratyfikacja i zgodność spowoduje udoskonalenie wyroku pierwszej instancji. Dla Zubillagi *duplex conformis* ma charakter „ulepszający”<sup>35</sup>.

*Motu proprio* Pawła VI *Causas matrimoniales* z 1971 r. wprowadza zmianę w kościelnym systemie procesowym. Modyfikacje dotyczą całego systemu odwoławczego, a zwłaszcza podwójnego wyroku zgodnego, jako metody potwierdzania orzeczeń sądowych. Regulacja ustanawia dwa sposoby zatwierdzania wyroków stwierdzających nieważność małżeństwa, jeden krótki, a drugi dłuższy. Przez system skrócony, wyrok *pro nullitate* wydany przez sąd pierwszej instancji może być ratyfikowany przez dekret sądu apelacyjnego. Procedura ta wcale nie oznaczała jednak zniesienia *duplex conformis*<sup>36</sup>.

W kodeksie z 1983 r. zgodność wyroków stwierdzających nieważność małżeństwa jest procedurą obowiązującą i ma na celu obronę zasady nierozzerwalności małżeństwa. Istnienie i utrzymanie tego elementu proceduralnego w kanonicznych przepisach procesowych jest konsekwencją złagodzenia dyscypliny dwóch wyroków zgodnych i wprowadzania tymczasowego zniesienia lub zawieszenia *duplex conformis*. Dokonywało się to na mocy specjalnych normy nadanych *ad experimentum* różnym Konferencjom Episkopatów<sup>37</sup>. Między innymi:

a) 14 stycznia 1821 r. *Święta Kongregacja Propagandy Wiary* wysłała biskupom Wikariatów Apostolskich całego Cesarstwa Chińskiego instrukcję „*De coniugiis*”<sup>38</sup>. Dokument zatwierdzał szczególne przepisy dotyczące

<sup>35</sup> Zob. J.L. LÓPEZ ZUBILLAGA, *La doble decisión...*, cit., 140.

<sup>36</sup> *Ibidem*, 177.

<sup>37</sup> Zob. C.M. MORÁN BUSTOS, *Las facultades especiales de la Rota Romana: claves interpretativas y cuestiones que suscitan*, w: J. BOSCH (dir.), *Cuestiones actuales de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado. Actas de las XXXIV Jornadas de Actualidad Canónica, organizadas por la Asociación Española de Canonistas en Madrid, 23-25 de abril de 2014*, Dykinson, Madrid 2015, 407. Na nowo kwestia została poruszona w latach opracowywania Instrukcji procesowej *Dignitas connubii*, kiedy komisja pod kierownictwem Pompeddy zaproponowała zniesienie podwójnego wyroku zgodnego.

<sup>38</sup> SACRA CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE, Instr. *De coniugiis*, 14-I-1821, w: P. GASPARI, *Tractatus canonicus de matrimonio*, II, Beauchesne, Parisiis 1904, 472-479. Przed pojawieniem się tej regulacji, na jednym z synodów Wikariatu Apostolskiego Sutchen w 1803 postanawia się: «quamvis matrimonia clandestina, seu sine presentia sacerdotis celebrata, valida sint in iis locis, ubi decretum Concilii Trid. non fuit publicatum, aut saltem

spraw małżeńskich i regulował problemy związane z małżeństwami tajnymi. Instrukcja wyjaśniała:

„Omnia et singula matrimonia quae posthac celebrari contigerit apud Sinas, ut valida nominentur et sint, ineunda erunt coram parcho aut missionario, aut alio quovis legitime designato, ac duobus vel tribus testibus (...). In iis vero locis in quibus integrum non possit promulgari decretum, vel si promulgatum sit, parochus tamen vel alius rite designatus absit, vel faciles ad eundem aditus non sint, iniri quidem possint conjugia, etsi absque parcho, coram duobus saltem testibus, iisque, si fieri possit, Christianis; ita tamen contrahentes, ne sacramenti dignitas vilescat, obligentur lege sistendi se coram missionario vel parcho quandocumque reduci, ut rite ab eo benedictionem accipiant. Missionarius autem vel parochus redux, quando sibi de consensu conjugum constiterit, antequam conjuges benedicat, eos condocet faciat ejusmodi benedictionem ad ritum unice, non ac validitatem pertinere conjugii, ac propterea non committet ille ut rursus consensio per nova verba exprimatur”<sup>39</sup>.

b) *Instructio ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Rituum Orientalium in Causis matrimonialibus* wydana przez Kongregację ds. Kościołów Wschodnich 20 czerwca 1883 r.<sup>40</sup>. W kanonicznym porządku wschodnim instrukcja regulowała i uznawała możliwość zaskarżenia decyzji, która według uznania jest krzywdząca dla którejś ze stron procesu. Odwołanie jest prawem własnym nie tylko obrońcy węzła małżeńskiego, ale przysługuje każdej ze stron sprawy. Dokument objaśniał:

„Judex si pro validitate matrimonii sententiam dixerit, et nemo ex conjugibus contra eam appellaverit, neque defensor matrimonii appellabit, et causa finita censeatur. E contra si matrimonium nullum fuisse decreverit, quamvis conjuges iudicio praelati acquieverint, defensor matrimonii appellationem facere debet, et novam sententiam ab alio tribunali postulare; quam appellationem primus iudex impedire nulla unquam ratione poterit”<sup>41</sup>.

---

non fuit observatum tanquam lex concili prout de hoc Vicariatu constat»: I. MANSELLA, *De impedimentis matrimonium dirimentibus ac de processu iudiciali*, Romae 1881, 134.

<sup>39</sup> *Ibid.*, 478-479.

<sup>40</sup> SACRA CONGREGATIO PRO ECCLESIA ORIENTALI, *Instructio ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Rituum Orientalium in causis matrimonialibus*, 20-VI-1883, w: P. GASPARI, *Tractatus...*, cit., 605-626.

<sup>41</sup> *Ibid.* n. 23, 611.

Ta regulacja procesowa zostanie następnie włączona do przepisów CIC 1917.

c) Instrukcja z 18 lutego 1929 r. wysłana do Cesarstwa Chińskiego przez *Propaganda Fide*<sup>42</sup>, która w dziedzinie spraw małżeńskich sumiennie nawiązywała i powtarzała rozwiązania normatywne zawarte w CIC 1917. Zawierała jednak w swojej treści specjalne uprawnienia w zakresie postępowania procesowego: na chińskim terytorium misyjnym dozwolone jest w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa ustanowienie jednoosobowego trybunału orzekającego. Z drugiej strony system odwoławczy (apelacyjny), zawarty w Instrukcji, pozwalał na skierowanie odwołania od wyroku sądu pierwszej instancji bezpośrednio do Stolicy Apostolskiej.

d) *Regulae servandae a Vicariatu Apostolico Sueciae in pertractandis causis super nullitate matrimoniorum acatholicorum*<sup>43</sup>. Instrukcja z 21 czerwca 1951 r. zawierała normy, tzw. *regulae*, dotyczące spraw małżeńskich, przeznaczone dla Wikariatu Apostolskiego w Szwecji. Przepisy zostały wydane przede wszystkim dla uregulowania sytuacji wątpliwych i trudnych, które pojawiają się w związku z coraz większą liczą małżeństw niekatolików, którzy przeszli na wiarę katolicką. „Hac autem facultate Ipse Vicarius utatur tantum si alterutra pars ad fidem catholicam convertatur”<sup>44</sup>. Nieważność tych małżeństw może wynikać z różnego rodzaju wad zgody małżeńskiej, istniejących w chwili jej wyrażania. Nieważność stwierdzona przez sąd niższej instancji musi zostać zbadana i potwierdzona przez Święte Oficjum<sup>45</sup>.

e) Wreszcie, specjalne normy dane *ad experimentum* Konferencji Episkopatu Ameryki Północnej w 1970 roku. Opracowanie tych norm zbiega się z pracami nad reformą Kodeksu Prawa Kanonicznego. Grupa rewizyjna poszukiwała możliwości uproszczenia i skrócenia kanonicznego postępowania małżeńskiego w drugiej instancji po uzyskaniu orzecz-

---

<sup>42</sup> G. VROMANT, *Ius Missionariorum. De matrimonio*, L'Édition Universelle, Bruxelles-Paris 1938, 350-361.

<sup>43</sup> SUPREMA SACRA CONGREGATION SANCTI OFFICII, *Regulae servandae a Vicariatu Apostolico Sueciae in pertractandis causis super nullitate matrimoniorum acatholicorum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1951 (dalej: *Regulae servandae*).

<sup>44</sup> *Regulae servandae...*, cit., n. 1.

<sup>45</sup> Zob. *Regulae servandae...*, cit., n. 15.

nia stwierdzającego nieważność małżeństwa. Specjalna komisja złożona z naukowców rzymskich i amerykańskich przeanalizowała propozycje Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Ostateczny tekst został ogłoszony reskryptem zatwierdzonym przez papieża Pawła VI 28 kwietnia 1970 roku<sup>46</sup> dla terytorium USA na okres trzech lat. Dokument zawierał 23 normy regulujące postępowanie przed sądem w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Wśród *The Procedural Norms* warto zwrócić uwagę na numer 23, w którym czytamy

“I. (...) If further investigations are not required, the judge will immediately decree the case concluded. Within a month from the date of this decree, the tribunal, taking into account the briefs and animadversions of the advocate and defender of the bond, shall issue a new sentence according to the norm of law.

II. In those exceptional cases where in the judgment of the defender of the bond and his Ordinary appeal against an affirmative decision would clearly be superfluous, the Ordinary himself may request of the episcopal conference that in these individual cases the defender of the bond be dispensed from the obligation to appeal so that the sentence of the first instance may be carried out immediately”.

Część I przepisów wyjaśnia cały system i warunki odwołania od wyroku wydanego przez sąd niższej instancji. Natomiast część II odnosi się do szczególnych sytuacji kiedy to w indywidualnych przypadkach obrońca węzła mógłby zostać zwolniony z obowiązku apelacji, tak aby wyrok sądu pierwszej instancji mógł zostać wykonany natychmiast. Norma stanowi, że w przypadku, gdy apelacja obrońcy węzła jest zbędna, można żądać odstąpienia od obowiązku odwoławczego. Prośba o tego rodzaju dyspensę musi być przedstawiona przez Ordynariusza i skierowana do Konferencji Episkopatu. Jeżeli przychyli się do wniosku, wyrok pierwszej instancji staje się natychmiast wykonalny. W tej sytuacji zawieszają się obligatoryjne działania procesowe zmierzające do osiągnięcia *duplex conformis*<sup>47</sup>. Należy jednak mieć na uwadze, że są to sytuacje bardzo wyjątkowe. Pomimo istnienia takich możli-

---

<sup>46</sup> CONCILIIUM PRO PUBLICIS ECCLESIAE NEGOTIIS, *Novus modus procedendi in causis nullitatis matrimonii a probatur pro Statibus Foederatis Americae Septentrionalis*, 28-IV-1970, w: X. OCHOA, *Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae* 4, n. 3848, Romae 1974, col. 5810-5812.

<sup>47</sup> Zob. J.L. LÓPEZ ZUBILLAGA, *La doble decisión...*, cit., 169.

wości, apelacja obrońcy węzła pozostaje nadal obowiązkowa. Tylko „in those exceptional cases” można zwolnić z tego obowiązku<sup>48</sup>. Chociaż 28 marca 1971 r. weszło w życie *motu proprio Causas matrimoniales*, które reguluje procedurę o stwierdzenie nieważności małżeństwa w Kościele łacińskim, jednak w Ameryce Północnej, na wniosek Konferencji Episkopatu tego kraju, Stolica Apostolska przedłużyła specjalne uprawnienia na kolejny rok.

Papież Benedykt XVI 11 lutego 2013 r. zatwierdził *Rescriptum ex audientia*, na mocy którego Trybunałowi Roty Rzymskiej przyznano czasowo, specjalne uprawnienia w sprawach małżeńskich. Wśród nich między innymi<sup>49</sup>:

1. Wyroki rotalne stwierdzające nieważność małżeństwa będą wykonalne bez konieczności drugiego wyroku zgodnego.

2. Przed Rotą Rzymską nie można złożyć odwołania w zakresie *nova causa propositio*, gdy jedna ze stron zawarła już nowe małżeństwo kanoniczne.

3. Nie przysługuje odwołanie od decyzji Roty Rzymskiej co do skarg o nieważność wyroków lub dekretów.

4. Dziekan Roty Rzymskiej może, z ważnych powodów, zwalniać z norm procesowych właściwych dla Roty Rzymskiej.

5. Kładzie się nacisk na poważny obowiązek adwokatów Roty Rzymskiej w zakresie sprawowania swoich czynności adwokackich. Sprawy powierzone im zarówno przez osoby fizyczne, jak i z urzędu, mają być prowadzone z należytą starannością, tak aby proces przed Rotą Rzymską nie przekraczał okresu półtora roku.

Pomimo tego, że zmodyfikowana procedura procesowa dotyczy tylko działań Roty Rzymskiej, to tak naprawdę papieskie uprawnienia stają się załącznikiem przyszłej reformy zawartej w *MIDI*, która rozszerzy się na zniesienie obowiązku *duplex conformis* w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa na wszystkie trybunały kościelne.

Otóż, z jednej strony, w/w specjalne uprawnienia mają charakter przejściowy, tymczasowy (trzyletni). Mają one na celu usprawnienie podejmo-

---

<sup>48</sup> Zob. T. PIERONEK, *Normy postępowania w sprawach małżeńskich wydane przez Stolicę Apostolską dla diecezji Stanów Zjednoczonych*, „Prawo Kanoniczne” 16 (1973), 198.

<sup>49</sup> Zob. A.M. LÓPEZ MEDINA, *Precedentes mediatos e inmediatos de una esperada reforma de las causas matrimoniales*, „Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado” 40 (2016), 21-22 (dalej: *RGDCDEE*).

nia decyzji w sprawach małżeńskich tak szybko jak to jest możliwe tzn. *quam primum* (podkreśla się znaczenie terminów wyznaczonych przez normy kodeksowe i DC<sup>50</sup>, mając na uwadze, że kwestia szybkości i elastyczności przestrzegania i realizowania terminów procesowych jest problemem dość złożonym). Z drugiej strony należy zaznaczyć, że orzeczenia tego sądu mają duże znaczenie prawne i doktrynalne. Rota rzymska jest sądem, który „czuwa nad jednością orzecznictwa i poprzez swoje wyroki stanowi pomoc dla sądów niższej instancji”<sup>51</sup>. W sytuacji, gdy sądy niższej instancji ze względu na brak doświadczenia lub różnego rodzaju zaniedbania mogą prowokować nadużycia (zapadają wyroki niezgodne z prawem kanonicznym<sup>52</sup>), Rota Rzymska pełni także funkcję normatywną i interpretacyjną<sup>53</sup>, dzięki czemu jej decyzje są przykładem dla innych trybunałów kościelnych.

Warto nadmienić, że głównym powodem dla którego promuje się zniesienie wymogu *duplex conformis* jest przyspieszenie i uproszczenie tzw. procesów małżeńskich<sup>54</sup>. Według Peña García jest to środek, który sprzyja sprawności procesowego działania bez „kwestionowania zasady nierozzerwalności małżeństwa lub powagi procesu”<sup>55</sup>. Jednak w kanonistyce

<sup>50</sup> PONTIFICIUM CONCILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS, Instr. «*Dignitas connubii*», *servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii*, LEV, Città del Vaticano 2005.

<sup>51</sup> JAN PAWEŁ II, Konst. Ap. *Pastor Bonus*, 28-VI-1988, art. 126: AAS 80 (1988), 841-930.

<sup>52</sup> Zob. J. LLOBELL, *Los procesos...*, cit., 136.

<sup>53</sup> *Ibid.*, 137.

<sup>54</sup> «Evidently, this eliminates the (in practice) minimum two month period which it may normally take a superior tribunal to hear its defender of the bond and the spouses and make the decision by a collegial decision. And it eliminates also the possibility for an unappealed affirmative decision to be reformed by the superior tribunal, which in turn removes the possibility for it to be appealed to the third level of jurisdiction»: W.L. DANIEL, *An analysis of Pope Francis' 2015 Reform of the General Legislation Governing Causes of Nullity of Marriage*, „The Jurist” 75 (2015), 440. «La agilidad en los procesos se traduce en una reducción de su extensión, eliminando el requisito de doble conformidad de la sentencia y estableciendo la *suficiencia de una única sentencia*, lo cual puede reducir los tiempos de espera en una gran parte de las causas-aunque no siempre-a la mitad»: M.Á. JUSDADO RUIZ-CAPILLAS, *La reforma del Papa Francisco*, w: AA.VV., *Matrimonio y procesos. Tras la reforma del Papa Francisco*, Dykinson, Madrid 2017, 21. «Effettivamente l'abolizione della doppia conforme riduce sensibilmente i tempi e pare molto opportuna»: V. ANDRIANO, *La normativa canonica...*, cit., 184; «Rather, moral certainty on the part of the first judge in accord with the norm of law is sufficient and, therefore, the single sentence of the judge in favor of nullity makes the nullity of the marriage effective»: P. AKPOGHIRAN, *Mitis Iudex...*, cit., 45.

<sup>55</sup> Zob. C. PEÑA GARCÍA, *Agilización de los procesos...*, cit., 55.

można zauważyć różne stanowiska w tej kwestii; między innymi są autorzy, którzy zaznaczają, że zniesienie wymagania dwóch zgodnych wyroków może umniejszyć znaczeniu małżeństwa i znacznie wpłynąć na ochronę jego nierozzerwalności<sup>56</sup>. Inni natomiast postrzegają wprowadzenie jednego wyroku stwierdzającego nieważność małżeństw i podlegającego wykonaniu jako możliwość ułatwienia, osobom cierpiącym z powodu niepowodzenia małżeńskiego, właściwego uregulowania sobie życia<sup>57</sup>. Adamowicz formułuje pięć argumentów, dla złagodzenia dyscypliny *duplex conformis*: 1) argument statystyczny, 2) argument finansowy, 3) argument czasowy, 4) argument substancjalny i 5) argument logiczny<sup>58</sup>.

Natomiast Roca Fernández przedstawia trzy możliwe alternatywy i ostatecznie proponuje wybrać jedną z nich<sup>59</sup>:

- usunąć *duplex conformis* dla wszystkich trybunałów<sup>60</sup>;
- nie usuwać *duplex conformis*, gdy orzeczenie zostało wydane po raz pierwszy przez trybunał drugiego stopnia, po wydaniu wyroku negatywnego;
- usunąć *duplex conformis solus Sacrae Rotae Romanae decisiones*, a nie dla sądów niższej instancji.

System odwoławczy (apelacyjny) ma stanowić gwarancję słuszności i prawidłowości wydawanych orzeczeń i zabezpieczyć przed wszelkiego rodzaju nadużyciami, które mogą pojawić się podczas postępowania sądo-

---

<sup>56</sup> Zob. M. ROCA FERNÁNDEZ, *La reforma del proceso canónico de las causas de nulidad matrimonial: de las propuestas previas a la nueva regulación*, RGDCDEE 40 (2016) 13.

<sup>57</sup> «Appare così con maggiore chiarezza come l'abrogazione dell'obbligo della doppia sentenza conforme, voluta dalla riforma di Francesco, possa tranquillamente leggersi non come una rottura con il passato ma nell'ottica di una ermeneutica della continuità, secondo la quale il Legislatore, collocandosi nella scia dei suoi illustri predecessori, non ha fatto altro che riformare lo strumento del processo canonico per rispondere alle mutate necessità dei tempi. (...) rispondere alle necessità di un enorme numero di fedeli che desiderano provvedere alla propria coscienza con norme che favoriscano la celerità dei processi e una "giusta semplicità"»: A. RECCHIA, *I mezzi di...*, cit., 113.

<sup>58</sup> 1) argument statystyczny: ponad 90% wyroków podtrzymuje sąd wyższej instancji; 2) argument finansowy: możliwa redukcja kosztów; 3) argument czasu: przyspieszyć proces; 4) argument substancjalny: koncentracja sądów wyższej instancji na sprawach rozpatrywanych w pierwszej instancji; 5) argument logiczny: ludzie nie rozumieją obowiązku potwierdzenia wyroku *pro nullitate*: por. G. LESZCZYŃSKI, *Założenia ogólne motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, w: J. KRAJCZYŃSKI (red.), *Proces małżeński według motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, PIW, Płock 2015, 29.

<sup>59</sup> Zob. M. ROCA FERNÁNDEZ, *La reforma del proceso...*, cit., 13-14.

<sup>60</sup> Na wszystkich stopniach postępowania.

wego. W związku z tym obowiązek potwierdzenia wyroku *pro nullitate* wydanego przez sąd niższej instancji pozwoliłby na skorygowanie zaistniałych błędów<sup>61</sup>. Daneels wyjaśnia:

„the obligation of a double conforming affirmative sentence often contributed to avoiding a considerable number of mistakes in the remaining percentage of cases. Experience indeed shows that in several places serious appellate tribunals often overturned rather weak first instance decision that had been given in favor of the nullity of a marriage”<sup>62</sup>.

Takiego działania i rozumowania nie należy przyjmować jako braku zaufania wobec sędziów i sądów niższej instancji i osiągniętej przez nich pewności moralnej w konkretnej sprawie. Raczej chodzi o poszukiwanie „właściwej sprawiedliwości” w sytuacjach częstych nadużyć materialnych i formalnych w sprawach małżeńskich; opóźnieniach w ustalonych terminach oraz długich i skomplikowanych postępowaniach, zaniedbaniach i brakach kadrowych w trybunałach. Tego rodzaju działania mogą wpływać negatywnie na orzeczenia sądów<sup>63</sup>. Trybunał *ad quem* w takich przypadkach mógłby zagwarantować większą kontrolę *in casu*; byłby to mechanizm kontroli wewnętrznej, przewidziany dla całego systemu prawnego. Warto mieć na uwadze, że decyzja o zniesienie podwójnej zgodności wyrokowej nie może być dopuszczalna tylko i wyłącznie w celu uproszczenia i przyspieszenia małżeńskich procesów kanonicznych.

## 5. Postępowanie sądowe dla kanonicznych procesów małżeńskich

Ustawodawca podczas nowego spojrzenia na kanoniczne procedury małżeńskie i wprowadzania jakichkolwiek zmian reformatorskich, niezależnie od tego jak daleko będą one posunięte, gwarantuje ciągłość i zacho-

---

<sup>61</sup> «The requirement of the double conforming sentence had the goal of avoiding errors in a matter of such great importance. Honest judges know that, even in good faith, an error is possible, and they are encouraged when their judgments are confirmed in second instance. The fact that their judgment had to go before a further instance was also an inducement for them to fulfill their task and to write up the sentences with care»: F. DANEELS, *A First Approach...*, cit., 17.

<sup>62</sup> *Ibid.*, 18.

<sup>63</sup> Zob. G. LESZCZYŃSKI, *Założenia ogólne...*, cit., 28.

wanie sądowego charakteru wszystkich decyzji trybunałów kościelnych. Sprawy o stwierdzenie małżeństwa mają być rozstrzygane tylko i wyłącznie w postępowaniu sądowym. Co wcale nie oznacza, że nie było innych propozycji. W trakcie prac synodalnych pojawiały się kontrpropozycje dotyczące ewentualnego rozpatrywania spraw małżeńskich tzw. drogą administracyjną<sup>64</sup>.

Papież, zapytany przez dziennikarzy, czy istnieje katolicki rozwód, odpowiedział:

„W reformie procesowej, w trybie przeprowadzania spraw, zamknąłem drzwi do drogi administracyjnej, poprzez którą mogłoby dojść do wprowadzenia „rozwodów”. Można powiedzieć, że ci, którzy myślą, o „rozwodzie katolickim” są w błędzie, ponieważ ten ostatni dokument zamknął drzwi do rozwodu, który mógłby wejść – byłoby łatwiej – na drodze administracyjnej. Zawsze będzie droga sądowa.”<sup>65</sup>

Hipotetycznie w sytuacji zezwolenia na postępowanie administracyjne w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa konieczne będzie zawsze zapewnienie istnienia najważniejszych i podstawowych elementów prawdziwego procesu sądowego; tzn. zapewnienia elementów potrzebnych dla właściwej ochrony praw wiernych i zagwarantowania słusznego i sprawiedliwego rozstrzygnięcia, chodzić będzie m.in. o: odpowiednią instrukcję sprawy, osiągnięcie pewności moralnej co do nieważności i ewentualne odwołanie się od wyroku<sup>66</sup>. Jest jednak oczywiste, że żadne postępowanie administracyjne nie jest w stanie zastąpić zaistniałych braków formalnych

---

<sup>64</sup> SYNOD BISKUPÓW. III NADZWYCZAJNE ZGROMADZENIE, *Relatio ante disceptationem*, 06-X-2014, <https://bit.ly/2COEyd6>.

<sup>65</sup> FRANCISZEK, *Conferencia de prensa durante el vuelo de regreso a Roma*, 27-IX-2015, w: <https://bit.ly/2AgsHlz>.

<sup>66</sup> «Trattandosi della dichiarazione o meno del fatto giuridico della nullità del vincolo matrimoniale, la Chiesa vuole una procedura seria che col suo metodo dialettico, ossia con la possibilità data ai diretti interessati di dire e contraddire, offra le dovute garanzie per arrivare a una decisione che corrisponda alla verità. Il processo ha nel caso una struttura molto logica: la domanda giudiziale, la convocazione in giudizio dell'altra parte (se non si sia già presentata), la determinazione della questione concreta da esaminare e poi sia la raccolta delle prove sia la loro discussione con la possibilità di intervenire per i diretti interessati (i due coniugi) e per il difensore del vincolo affinché il giudice possa rettamente valutare le prove raccolte, e finalmente la decisione del giudice che, per poter dichiarare la nullità del matrimonio, deve averne raggiunto la certezza morale in base alle prove raccolte»: F. DANEELS, *Osservazioni sul processo...*, cit., 82.

postępowania *stricte* sądowego. Z tego powodu Biskup Rzymu w preambule do *MIDI* wyjaśnia, że sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa rozstrzygane są na drodze sądowej, a nie administracyjnej. Postępowanie administracyjne nie gwarantuje rzetelnego traktowania sprawach małżeńskich<sup>67</sup>. Mörsdorf wyjaśniający różnicę, jaka istnieje między władzą administracyjną a sądową<sup>68</sup>, między innymi stwierdza:

„Hinc inter iudicationem, exercitium scilicet potestatis iudicialis, et administrationem distinctio non tantum formalis, sed etiam materialis exstat, id est, respicit non tantum quomodo, sed etiam quid una alterave potestas agat”<sup>69</sup>.

Korzystając z rozwiązań zaproponowanych przez Mörsdorfa, J. Miras przedstawia istotne cechy tego rozróżnienia.

<b>DROGA SĄDOWA</b>	<b>DROGA ADMINISTRACYJNA</b>
Procedendo <i>ad instantiam</i>	Procedendo <i>ex officio</i>
In procedendo <i>stricte obligatur</i> via per ordinem processualem praescripta	<i>Principium libertatis</i> in procedendo
<i>Independentia</i> in decidendo	<i>Dependentia</i> in decidendo
<i>Cognitio veri</i>	<i>Volitio boni</i>
<i>Sententia</i> iudicialis	<i>Actus</i> administrativus
<i>Res iudicata</i>	<i>Decisio secundum prudens arbitrium</i>

<sup>67</sup> Zob. J. MIRAS, *La confirmación de la vía judicial para las causas de nulidad del matrimonio en el m.p. Mitis Iudex*, Notas para una sesión del XXVIII Curso de actualización en derecho Canónico, Facultad de Derecho Canónico, Universidad de Navarra, 12-13 de noviembre de 2015, w: <https://bit.ly/2QiqBHL>.

<sup>68</sup> «Distinctio inter potestatem iudicalem et administrativam Iuri Canonico non est quaestio academica tantum, sed res sub duplici aspectu gravissimi momenti. Distinctioni conceptuum inter utramque potestatem diversa principia in exercitio utriusque potestatis adhibenda connectuntur, quae etiam tunc valent, si una alterave potesta ab órgano omnibus potestatibus pollente exercetur»: K. Mörsdorf, *De relationibus inter potestatem administrativam et iudicalem in Iure Canonico*, w: Aa.Vv., *Questioni attuali di Diritto Canonico*, Apud Aedes Universitatis Gregorianae, Romae 1955, 401.

<sup>69</sup> *Ibidem*.

Dane zebrane w tabeli wyraźnie wskazują na różnice zachodzące między postępowaniem administracyjnym a sądowym. Mamy do czynienia z dwoma różnymi procedurami, które w sposób znaczący odróżniają się od siebie. Te dwa sposoby działania rządzą się różnymi zasadami, a ich cele, które są częścią określonego systemu prawnego, spotykają się w swoim właściwym kontrapunkcie: postępowanie sądowe rozpoczyna się na wniosek strony, natomiast postępowanie administracyjne jest inicjowane z urzędu; trybunał w postępowaniu sądowym podejmuje decyzje zgodnie z przepisami prawa (*stricte obligatur*), opierając się na uzyskanej pewności moralnej, podczas gdy władza administracyjna podejmuje decyzje oparte na *prudentia iuris et pastoralis*.

Istnieje jednak w Kościele wyjątek od wymogu postępowania sądowego w sprawach małżeńskich. Art. 5 § 2 instrukcji DC postanawia:

„Sygnatura Apostolska posiada uprawnienie do rozstrzygnięcia dekretem przypadków nieważności małżeństwa, w których nieważność jest oczywista”.

Chociaż ustawodawca nie określa jasno co należy rozumieć pod pojęciem „nieważność oczywista”, można przypuszczać, że chodzi o sprawy, które nie wymagają szczegółowego dowodzenia lub dokładniejszego dochodzenia<sup>70</sup>. Kompetencja Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej do rozstrzygnięcia spraw o stwierdzenie nieważności małżeństwa dekretem administracyjnym została nadana na mocy tzw. *Lex propria* w 2008 r.

“Art. 118. Quod si Signatura Apostolica videt de nullitate matrimonii declaranda in casibus, qui accuratiorem disquisitionem vel investigationem non exigant, causa, animadversionibus Defensoris vinculi et voto Promotoris iustitiae acquisitis, ad Congressum defertur”<sup>71</sup>.

W tej sytuacji kompetencja Sygnatury jest wyłączna. W przypadkach, które nie wymagają specjalnego postępowania wyjaśniającego, po interwencji właściwej obrońcy węzła i promotora sprawiedliwości, trybunał

---

<sup>70</sup> «jeżeli zaś wymagają one dokładniejszego badania albo dochodzenia, Sygnatura przekazuje je sądowi właściwemu, albo gdy zachodzi potrzeba innemu sądowi, który sprawę nieważności rozpatrzy według przepisów prawa»: art. 5 § 2 DC.

<sup>71</sup> BENEDYKT XVI, m.p. *Antiqua ordinatine quibus Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae «lex propria» promulgatur*, 28-VI-2008: AAS 100 (2008), 513-538.

*in congressu* podejmuje ostateczną decyzję i może w postępowaniu administracyjnym orzec nieważność małżeństwa<sup>72</sup>, czyli na podstawie dekretu z tytułem natychmiastowej wykonalności.

### 6. *Principium proximitatis*

Jedną z największych trosk Najwyższego Prawodawcy w przemianie struktur małżeńskich, rodzinnych, prawnych i duszpasterskich, których w sposób pośredni lub bezpośredni dotyczy reforma, jest dobro każdego wiernego. Papież podkreśla szczególną troskę o ludzi, którzy cierpią z powodu niepowodzeń w małżeństwie. Osoby te, chcąc uregulować lub uporządkować swoje życie, często spotykają się z formalizmem i dystansem po stronie pracowników trybunałów tak świeckich jak i kościelnych. Istniejące struktury prawne stanowią barierę, która dla zwykłych ludzi jest niemożliwa do przekroczenia. Dlatego w *Preamble MIDI* czytamy:

„Bodźcem do przeprowadzenia reformy jest ogromna liczba wiernych, którzy choć pragną kierować się własnym sumieniem, coraz częściej odwracają się od struktur prawnych Kościoła wskutek fizycznego lub moralnego oddalenia; miłość i miłosierdzie wymagają, aby Kościół jak matka stał się bliski swoim dzieciom, które czują się odłączone”<sup>73</sup>.

Wszelkie trudności spowodowane żmudnymi procedurami i sztywnymi strukturami postępowania sądowego powodują wśród wiernych zniechęcenie w poszukiwaniu prawdy o swoim małżeństwie. Wszystkie te przeszkody w naturalny sposób powodują fizyczne i moralne dystansowanie się zarówno do sądu, jak i jego pracowników.

W związku z tym *principium proximitatis* jest określane jako kryterium dobrej organizacji wymiaru sprawiedliwości w trybunałach kościelnych<sup>74</sup>. Właściwe realizowanie tej zasady pomoże w stworzeniu lepszej dostępności

---

<sup>72</sup> Zob. R.R. SÁNCHEZ, *Notas fundamentales de la nueva ley del Tribunal Supremo de la Signatura Apostólica*, REDC 67 (2010), 252.

<sup>73</sup> *MIDI*, Preambuła.

<sup>74</sup> Zob. C.M. MORÁN BUSTOS, *Criterios de organización de los tribunales y de actuación de los operadores jurídicos tras el M.P. Mitis Iudex*, VI Corso di Aggiornamento in Diritto Matrimoniale e Processuale Canonico, Pontificia Università della Santa Croce, 20-IX-2016, 11.

i bliskości prawa, trybunałów i pracowników w stosunku do spraw i osób stających na wokandzie sądowej. Dlatego reforma stara się stworzyć bliskie relacje między organami sądowniczymi a osobami, które się do nich zwracają o pomoc. Kościół jako Matka musi zbliżyć się do wszystkich swoich dzieci, które przychodzą do Niego szukając pomocy. Również członkowie trybunału kościelnego, a zwłaszcza sędziowie, winni postępować w duchu miłości pasterskiej, na wzór Dobrego Pasterza. Wierny znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej powinien być przyjęty jak zraniona owca. Ten duch pasterskiego przyjęcia i troski, winien przejawiać się we wszystkich sądach diecezjalnych<sup>75</sup>, aby ułatwić zarówno materialny, jak i duchowy, dostęp do kościelnego wymiaru sprawiedliwości<sup>76</sup>. Zasada bliskości jest elementem uzupełniającym zasadę synodalności w służbie sprawiedliwości kościelnej<sup>77</sup>. Jej skuteczne stosowanie muszą ułatwiać i organizować poszczególne Konferencje Episkopatów<sup>78</sup>, nie zapominając przy tym, że to właśnie biskupi są przede wszystkim odpowiedzialni za prawidłowe organizowanie wymiaru sprawiedliwości w swojej diecezji.

„Przywrócenie bliskości między sędzią i wiernymi nie powiedzie się bowiem, jeżeli poszczególni biskupi nie otrzymają ze strony Konferencji zachęty i pomocy w zastosowaniu w praktyce reformy procesu małżeńskiego”<sup>79</sup>.

Dlatego *principium proximitatis* jest w sposób szczególny realizowane i widoczne w kontekście Kościoła partykularnego, rozumianego zarówno w ramach Konferencji Episkopatu, jak i poszczególnych diecezji.

---

<sup>75</sup> Stąd obowiązek, zgodnie z kan. 1673, § 2, ustanowienia w każdej diecezji trybunału dla spraw małżeńskich i wykształcenia wystarczającej liczby osób mogących pracować w tych sądach. Ten obowiązek zreformowania struktur prawnych każdej diecezji ma na celu ochronę praw wiernych.

<sup>76</sup> Zob. M. DEL POZZO, *Il proceso...*, cit., 33.

<sup>77</sup> Zob. E.B.O.OKONKWO, *I principi ispiratori della riforma e le loro incidenze sui profili attinenti al processo ordinario di nullità matrimoniale*, w: E.B.O.OKONKWO, A. RECCHIA (a cura di), *Tra rinnovamento e continuità le riforme introdotte dal motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Urbaniana University Press, Roma 2016, 22.

<sup>78</sup> «Konferencje Biskupów, które muszą przede wszystkim kierować się gorliwością apostołską w dotarciu do rozproszonych wiernych, winny poczuwać się mocno do obowiązku uczestniczenia we wspomnianych zmianach (...): *MIDI*, Kryteria fundamentalne, VI; «Diecezja lub kilka diecezji wspólnie, w zależności od ich aktualnego rozmieszczenia, mogą ustanowić stałą strukturę, w ramach której będą świadczyć tę usługę oraz, w razie potrzeby, powinny sporządzić vademecum zawierające istotne wskazania dla jak najbardziej odpowiedniego przeprowadzenia dochodzenia.»: *MIDI*, Zasady Proceduralne, art. 3.

<sup>79</sup> *MIDI*, Kryteria fundamentalne, VI.

## 7. *Principium celeritatis*

Podczas prac synodalnych w latach 2014 i 2015 stało się jasne, że wśród innych głównych wyzwań reformy kanonicznego prawa procesowego szybkość, sprawność i uproszczenie postępowania sądowego to elementy, które natychmiast wymagają modyfikacji. Zarówno Ojcowie Nadzwyczajnego Zgromadzenia w 2014 roku, jak i uczestnicy Zwyczajnego Zgromadzenia w 2015 roku, są zgodni co do tego, że reforma musi przyczynić się do ulepszenia wymiaru sprawiedliwości w Kościele, który ma stać się bardziej efektywny<sup>80</sup>. Cel ten można osiągnąć korygując rozbieżności występujące w sądach i „opóźnienia w wydawaniu wyroków”<sup>81</sup>.

Należy jednak wziąć pod uwagę, że szybkość procesów i, co nie mniej ważne, odpowiednie uproszczenie procedur kanonicznych, nie ma na celu ułatwienia unieważnienia małżeństwa<sup>82</sup>. Wręcz przeciwnie, intencją Papieża jest właściwa ochrona zarówno instytucji małżeństwa kanonicznego, jak i jego nierozzerwalności<sup>83</sup>. Dlatego szybkości i sprawności nie należy rozumieć jako zwykłej szybkości lub pośpiechu, ale jako właściwie realizowanej sprawiedliwości, bez zbędnej zwłoki i zagmatwania. *Iudicia agiliora* i *iusta simplicitas* gwarantują zabezpieczenie podstawowych praw wszystkich wiernych i w żaden sposób nie pozbawiają podstawowego prawa do obrony.

---

<sup>80</sup> «Assuredly, the pace and length of the judicial process concerning the alleged nullity of marriage is a just concern for the supreme legislator, as well as for those entrusted with vigilance over the correct administration of justice, for ministers of justice and for pastor for soul»: W.L. DANIEL, *An Analysis of Pope Francis' 2015 Reform of the General Legislation Governing Causes of Nullity of Marriage*, „The Jurist” 75 (2015), 439.

<sup>81</sup> *MIDI*, Preambuła.

<sup>82</sup> «Many unfortunately have a divorce-oriented mentality, seeing the declaration of nullity of their marriage merely as a ratification of their decision to divorce or of their situation of being a divorced person. Seeing themselves as essentially un-married, they may not appreciate the fact that they are introducing a true contention into the ecclesial society, asking that their marriage bond, (presumably) formed before God and the community and binding them in conscience before him, be declared non-existent from the time of the wedding. This defect of understanding is exacerbated when such persons have proceeded to live with another as if they were legitimately married, even while being in reality bound to another»: W.L. DANIEL, *An Analysis...*, cit., 439.

<sup>83</sup> Zob. P. MONETA, *La dinamica processuale nel m.p. "Mitis Iudex"*, „Ius Ecclesiae” 28 (2016), 41.

## Zakończenie

*Mitis Iudex* wskazuje na pewne podstawowe kryteria, które mają rzeczywisty wpływ na przebieg i właściwy kierunek reformy. Należą do nich, między innymi, *ratio legis* i *mens legislatoris* w celu prawidłowego stosowania i wykładni prawa oraz ochrony prawdy i nierozzerwalności związku małżeńskiego<sup>84</sup>. Z tymi kryteriami związane są podstawowe zasady działań reformatorskich, tzn.: zasada nierozzerwalności małżeństwa; duszpasterskiego charakteru procesu kanonicznego; zasada centralnego miejsca biskupa w postępowaniu sądowym; zasada synodalności; wreszcie prostota, zwinność i szybkość procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Reforma kanonicznego prawa procesowego wprowadzona przez papieża Franciszka za pośrednictwem *MIDI* oznaczała wielką zmianę legislacyjną opartą przede wszystkim na *prudencia pastoralis*. To właśnie szeroko pojęta „przemiana struktur duszpasterskich” napędzała rewizję prawa procesowego. Zmiany, które będą miały wpływ na sposób i organizację duszpasterstwa w Kościele, oznaczają również modyfikację struktur prawnych we wszystkich jej aspektach.

## ANTES DE LA REFORMA DE DERECHO PROCESAL DE LA IGLESIA

### R e s u m e n

La administración de la justicia siempre se ejerce dentro de la comunidad eclesial; este servicio está atento al bien común y a la salvación de las almas. El procedimiento jurídico aplicado en los procesos matrimoniales no es sólo un elemento técnico según el cual actúan los órganos de justicia, sino que es el ámbito de la búsqueda de la verdad objetiva. Esta tarea cae en las manos del juez. Por lo tanto, su pronunciamiento, que ha de dirimir la controversia presentada, siempre se impone imperativamente. Lo que señalaremos más adelante en este artículo, la actuación del juez eclesiástico según las normas de derecho, produce una estrecha relación entre la verdad, el bien común y la declaración de la autoridad. Cabe sub-

---

<sup>84</sup> Zob. M. GIDI, *Una justicia...*, cit., 465.

rayar, que tanto el proceso judicial como la caridad pastoral están unidos entre sí. No existe distinción entre el procedimiento que declara la nulidad de un vínculo matrimonial y la actuación pastoral de la Iglesia. Por el contrario, hay una estrecha relación entre esos dos “fenómenos”. Cada actuación de un tribunal eclesiástico acerca del matrimonio es profundamente pastoral, porque afecta por un lado el estatuto jurídico de un fiel cristiano, y por otro lado, su decisión afecta el bien social eclesial y la *salus animarum*. En efecto, el Papa Francisco subraya la necesidad de una profunda reforma de las estructuras judiciales de la Iglesia, en la que uno de los elementos fundamentales será una “conversión pastoral de la potestad judicial”, quiere decir eso, que no se trata sólo de una simplificación y agilización del procedimiento, sino revisión total de la administración de la justicia. Esta reforma ya era anticipada por la doctrina. En concreto, existían propuestas de eliminación de la existencia de la doble sentencia conforme; de establecer algún procedimiento administrativo al tratar las causas de nulidad manifiesta bajo la responsabilidad del Obispo diocesano, etc.

## THE DAY BEFORE OF THE REFORM OF CHURCH PROCEDURAL LAW

### A b s t r a c t

The administration of justice is always exercised within the ecclesial community; This service is attentive to the common good and the salvation of souls. The legal procedure applied in matrimonial proceedings is not only a technical element according to which the organs of justice act, but it is the scope of the search for objective truth. This task falls into the hands of the judge. Therefore, its pronouncement, which must settle the controversy presented, is always imperative. What we will point out later in this article, the action of the ecclesiastical judge according to the norms of law, produces a close relationship between truth, the common good and the declaration of authority. It should be emphasized that both the judicial process and pastoral charity are linked together. There is no distinction between the procedure that declares the nullity of a marriage bond and the pastoral action of the Church. On the contrary, there is a close relationship between these two „phenomena”. Every action of an ecclesiastical tribunal regarding marriage is deeply pastoral, because on the one hand it affects the legal status of a faithful Christian, and on the other hand, its decision affects the ecclesial social good and the *salus animarum*. Indeed, Pope Francis underlines the need for a profound reform of the judicial structures of the Church, in which one of the fundamental elements will be a „pastoral conversion of the judicial power”, this means that it is not just about a simplification and streamlining of the procedure, but a total review of the administration of justice. This reform was already anticipated by doctrine. Specifically, there were proposals to eliminate the existence of the double conforming sentence; to establish some administrative procedure when dealing with the causes of nullity manifested under the responsibility of the diocesan Bishop, etc.